

Política internacional a l'Àsia oriental

Coordinador:
Lluc López i Vidal

Autors:
Caterina García Segura
Lluc López i Vidal
Pablo Pareja Alcaraz
Xulio Ríos Paredes
Naoko Sajima

PID_00144483

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Lluç López i Vidal

Llicenciat en Ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat Pompeu Fabra, amb estudis a la Universitat Humboldt de Berlín i a l'Institut Puixkin de Moscou, i investigador convidat a la Universitat de Keiò, Japó (2009-2010). Actualment és professor de Ciències Polítiques a la Universitat Pompeu Fabra, en la qual imparteix classes sobre política i societat del Japó, i professor del programa dels Estudis de l'Àsia oriental a la Universitat Oberta de Catalunya, on imparteix classes de Relacions internacionals a l'Àsia oriental.

Caterina García Segura

Doctora en Ciència Política i de l'Administració (Universitat Autònoma de Barcelona), professora de *Relacions internacionals* a la Fundació CIDOB i a l'Institut Barcelona d'Estudis Internacionals, i professora titular dels Estudis de l'Àsia oriental i de la llicenciatura en Ciències Polítiques (Universitat Pompeu Fabra). És autora d'*El Imperio inviable. El orden internacional tras el conflicto de Irak* (Tecnos, 2004).

Pablo Pareja Alcaraz

Llicenciat en Ciències Polítiques (Universitat Pompeu Fabra), màster en Estudis Europeus (London School of Economics) i en Relacions Internacionals d'Àsia (Universitat de Georgetown). Professor de Política exterior xinesa i Relacions internacionals a la Universitat Pompeu Fabra. Ha treballat també a la Divisió d'Àsia de Human Rights Watch i al Comitè Electoral de Cambodja.

Xulio Ríos Paredes

Director de l'IGADI i de l'Observatori de la Política Xinesa. Assessor de la Casa Àsia i coordinador de la Xarxa Iberoamericana de Sinologia, és autor de set llibres sobre la transició xinesa. El 2008, va publicar *China, de la A a la Z* (Madrid: Editorial Popular). Col·labora habitualment amb mitjans de comunicació i revistes especialitzades.

Naoko Sajima

Professora de la Universitat de Senshu, es va graduar en el Departament de Dret de la Universitat de Sofia, Tòquio, i va completar un màster de Política internacional en la Universitat Aoyama Gakuin. Durant diversos anys ha treballat, entre altres llocs, en l'Agència de Defensa del Japó, en l'Oficina de Relacions Exteriors, i com a investigadora en el National Institute for Defense Studies.

Segona edició: setembre 2010

© Caterina García Segura, Lluç López i Vidal, Pablo Pareja Alcaraz, Xulio Ríos Paredes, Naoko Sajima

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2010

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Material realitzat per Eureka Media, SL

ISBN: 978-84-693-1628-3

Dipòsit legal: B-5.418-2010

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i de la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric, com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia, o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

L'assignatura *Política internacional a l'Àsia oriental* dels Estudis de l'Àsia oriental de la Universitat Oberta de Catalunya pretén oferir una visió del que han estat les relacions internacionals a la zona des de la guerra freda, passant pel final del sistema bipolar, fins a l'ordre regional configurat després dels esdeveniments de l'11-S. L'aproximació a aquesta complexa realitat s'estructura des de dos prismes diferents. En la primera part de l'assignatura, mirarem d'entendre quines han estat les relacions tant de cooperació com de conflicte entre els diferents països que componen aquesta regió, especialment la Xina, el Japó, les dues Corees i Taiwan.

Amb aquesta primera aproximació els autors volen mostrar no solament les relacions entre els diferents actors, sinó també de quina manera l'evolució històrica de cada un d'aquests països ha condicionat els vincles que han tingut amb la resta del món. Després d'analitzar el període de la guerra freda, veurem quins han estat els canvis produïts a la regió de l'Àsia oriental, la relació entre els diferents actors i les dinàmiques de conflicte i cooperació a la zona. L'objectiu és descobrir quines són les amenaces, però també els reptes i les oportunitats d'una zona en constant ebullició. Finalment, en aquesta primera part estudiarem l'impacte que ha ocasionat l'11-S en la seguretat de la regió, especialment la relació dels EUA amb els altres actors.

En la segona part de l'assignatura, i amb la voluntat d'endinsar-se als dos països més rellevants per als Estudis de l'Àsia oriental, analitzarem la política exterior contemporània de la República Popular de la Xina (RPX) i del Japó. Totes dues nacions mai no havien estat tan poderoses alhora, i de la interacció entre totes dues dependrà, en gran manera, l'ordre geopolític del segle XXI. En aquest segon apartat estudiarem els principals actors involucrats en la política exterior d'aquests territoris, els principis rectors de la seva diplomàcia i l'evolució de la seva política exterior dels últims anys. En el cas del Japó, la mirada retrospectiva ens portarà a les albors de l'etapa Meiji per definir quin ha estat el traçat de la seva acció exterior fins als nostres dies. Tot això sense oblidar l'actual debat sobre la conveniència de convertir-se de nou en un actor polític de primer ordre, *normalitzant* així el seu paper en el sistema internacional. En el cas de l'RPX, iniciarem un repàs a la seva diplomàcia en els primers anys de la creació del país comunista, des de la visió maoista fins a l'adopció del seu ascens pacífic i la seva voluntat de convertir-se en un país responsable.

El punt de partida de l'assignatura és la guerra freda i l'ordre bipolar que va cristal·litzar després de la segona contesa mundial. Encara que massa sovint centrem l'interès de l'estudi d'aquest episodi a l'Europa occidental, cal tenir en compte que la regió de l'Àsia oriental –amb un tracte molt marginal en els es-

tudis clàssics sobre aquesta qüestió–, va ser des de llavors l'escenari en què també van tenir lloc conflictes fruit d'aquesta bipolaritat, i també l'únic lloc on la guerra freda va passar a ser calenta. Certament, alguns dels conflictes que es van originar a la regió continuen candents avui dia, com per exemple la divisió de la península de Corea en dos estats, o la tensa i difícil relació entre la Xina i Taiwan.

En el primer mòdul, treballat conjuntament per Caterina García i Pablo Pareja, de la Universitat Pompeu Fabra, s'analitzen els fonaments de la guerra freda a l'Àsia oriental, el llegat que va deixar la Segona Guerra Mundial a la zona i els principals processos de descolonització. A més de detenir-nos en la segona guerra sinojaponesa i en la posterior derrota del Japó, incidirem en la guerra de Corea i l'origen de la partició de la península en dos estats. En un segon apartat, ens ocuparem de l'impacte de l'ordre bipolar a la zona, i en especial les relacions que els dos grans actors –l'URSS i els EUA– van tenir amb la Xina, el Japó, Corea del Nord i Corea del Sud durant aquest període. Per finalitzar el mòdul, estudiarem quines van ser les principals dinàmiques de cooperació regional a la zona, especialment el model de “vol de les oques”, l'inicial ascens de la Xina com a potència regional, i la diversitat de règims a l'Àsia oriental del final de la guerra freda.

En el segon mòdul, escrit per la professora de la Universitat de Senshu (al Japó) i experta en temes de seguretat Naoko Sajima, es pretén sintetitzar des d'una mirada japonesa com és el nou panorama polític configurat després del final de la guerra freda i a partir de l'11-S. En la seva anàlisi sobre el nou entorn de seguretat de l'est asiàtic, descriu en primer lloc quin és el paper que té l'ascendent Xina tant en la seva relació amb les altres potències, com en el seu paper d'“actor responsable” del nou ordre regional i global. L'autora analitza els últims canvis en l'estratègia de seguretat japonesa i ens explica fins a quin punt els fonaments de la seva política de defensa s'han modificat després de l'11-S. A més de presentar-nos quina és la presència dels EUA en l'entorn regional després del final de la guerra freda, Sajima dissecciona la situació geopolítica de la península coreana i, en especial, les tensions entre la comunitat internacional i el règim de Pyongyang. En el segon apartat del mòdul, se centra en els punts més crítics del nord-oest asiàtic, en concret el problema de l'estret de Taiwan, el problema nuclear de Corea del Nord i les principals disputes territorials: les illes Senkaku, les illes Spratly i l'illa de Takeshima.

Així mateix, coneixerem, per mitjà de lectures especialitzades i d'articles d'actualitat, les principals dinàmiques de cooperació a l'est asiàtic. Com apuntàvem, a més de les amenaces a la seguretat, la zona viu també amb esperança alguns processos de cooperació que s'han gestat o que estan per forjar-se, com són l'ASEAN, APEC, ASEM o FOCALAE.

En el tercer mòdul, Lluç López i Vidal, professor dels Estudis de d'Àsia oriental de la UOC, és l'autor del primer dels estudis de cas, en concret d'una anàlisi

de la política exterior japonesa contemporània. En un primer apartat s'incideix en les normes i els actors implicats en la política exterior nipona. A continuació, es traça un llarg recorregut sobre l'evolució històrica d'aquesta política. Malgrat ser un mòdul centrat en l'època contemporània, iniciarem el camí en l'aïllament viscut durant el període Tokugawa, per endinsar-nos a continuació en el període Meiji i la construcció d'un gran imperi que va desaparèixer amb la derrota del Japó en la Segona Guerra Mundial. Després d'estudiar l'evolució de la política exterior durant el període de la guerra freda i la coneguda doctrina Yoshida, com ja s'haurà apuntat en el mòdul anterior, analitzarem els efectes de la primera guerra del Golf i l'evolució de la seva estratègia de seguretat després de l'11-S. Finalment, tractarem de presentar quins són els debats actuals la diplomàcia japonesa al segle XXI.

Finalment, en el mòdul "Anàlisi de la política exterior de la República Popular de la Xina", Xulio Ríos, de l'Instituto Galego de Análise e Documentación Internacional, ens presenta un estudi complet sobre la política exterior de l'RPX. En un primer moment, centrarem la nostra atenció en les principals característiques de la seva política exterior i la seva evolució conceptual. D'altra banda, Ríos analitza els principals actors involucrats en la diplomàcia xinesa i la seva rellevància dins de l'entramat institucional. A continuació, explica quines són les principals etapes de la seva política exterior des del període maoista fins a la modernització i l'ascens de la Xina en l'ordre internacional. Seguidament, l'autor glossa les relacions del gegant asiàtic amb els altres actors del sistema, en especial amb els EUA, Rússia, la Unió Europea (UE), les dues Corees o l'Amèrica Llatina, per esmentar-ne només alguns casos. Com a colofó, en l'últim dels apartats, descobrirem els principals reptes i els fonaments de la política exterior i de seguretat per al nou segle.

Objectius

Els objectius generals d'aquesta assignatura són els següents:

- 1.** Entendre les relacions internacionals a l'Àsia oriental durant el període de la guerra freda.
- 2.** Comprendre les relacions actuals que hi ha entre la Xina, Taiwan, el Japó i les dues Corees.
- 3.** Contextualitzar els diversos conflictes que hi ha entre els països de l'Àsia oriental.
- 4.** Analitzar les relacions de cooperació existents a la regió.
- 5.** Estudiar la política exterior tant de la República Popular de la Xina com del Japó.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Relacions internacionals a l'Àsia oriental entre el 1945 i el 1989

Caterina García Segura i Pablo Pareja Alcaraz

1. Els fonaments de la guerra freda a l'Àsia oriental: el llegat de la Segona Guerra Mundial i els processos de descolonització
2. L'ordre bipolar a l'Àsia oriental I: els EUA i l'Àsia oriental entre el 1945 i el 1989
3. L'ordre bipolar a l'Àsia oriental II: l'URSS i l'Àsia oriental entre el 1945 i el 1989
4. Dinàmiques regionals en l'ordre bipolar

Mòdul didàctic 2

El sistema posterior a la guerra freda i el món després de l'11 de setembre al nord-est asiàtic

Naoko Sajima

1. Conceptes generals
2. Punts crítics al nord-est d'Àsia

Mòdul didàctic 3

Anàlisi de la política exterior japonesa

Lluc López i Vidal

1. Introducció a l'estudi de la política exterior japonesa
2. Evolució de la política exterior japonesa: de l'època Tokugawa fins als nostres dies
3. Els debats actuals sobre la política exterior japonesa: una agenda per al segle XXI

Mòdul didàctic 4

Anàlisi de la política exterior de la República Popular de la Xina

Xulio Ríos Paredes

1. Principis i característiques essencials de la política exterior xinesa
2. La gestió interna de la política exterior
3. Evolució conceptual en la política exterior
4. Etapes de la política exterior xinesa
5. Els escenaris principals de la política exterior xinesa
6. Seguretat i política exterior: fonaments i reptes principals
7. La Xina i la governança global
8. Conclusions

Bibliografia

Arase, D. (2005). *Japan's Foreign Aid. Old Continuities and New Directions*. Nova York: Routledge.

Bergsten, F.; Noland, M. (1993). *Pacific Dynamism and the International Economic System*. Washington, DC: Institute for International Economics.

Dalpino, C.; Lin, J. (2000). "China and Southeast Asia: The Difference of a Decade?". A: *Brookings Northeast Asia Survey 2002-2003*. Washington, DC: Brookings Institution Press.

Dosch, J.; Mols, M. (2000). *International Relations in the Asia-Pacific: New Patterns of Power, Interest, and Cooperation*. Nova York: St. Martin's Press.

Drifte, R. (2003). *Japan's Security Relations with China since 1989. From Balancing to Bandwagoning*. Nova York: Routledge.

Feffer, J. (2004). *Corea del Norte. Corea del Sur. La política estadounidense en una época de crisis*. Barcelona: RBA (1a. edició en anglès, 2003).

Gong, G. W. (2001). *Memory and History in East and Southeast Asia: Issues of Identity in International Relations*. Washington, DC: CSI.

Green, M. (2003). *Japan's Reluctant Realism: Foreign Policy Challenges in an Era of Uncertain Power*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Hook, G.; Gilson, J.; Hughes, Ch.; Dobson, H. (2001). *Japan's International Relations. Politics, Economics and Security*. Londres: Routledge.

Ikenberry, G. J.; Mastanduno, M. (eds.) (2003). *International Relations Theory and the Asia Pacific*. Nova York: Columbia University Press.

Jain, P. (2005). *Japan's Subnational Governments in International Affairs*. Nova York: Routledge.

Johnston, A. I.; Ross, R. S. (2006). *New Directions in the Study of China's Foreign Policy*. Stanford: Stanford University Press.

Kim, S. (2000). *East Asia and Globalization*. Manham: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

Kim, S. (2004). *The International Relations of Northeast Asia*. Oxford: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

Lim, R. (2003). *The Geopolitics of East Asia. The Search for Equilibrium*. Nova York: Routledge.

Neher, C. D. (2002). *Southeast Asia in the New International Era*. Boulder: Westview Press.

Ríos, X. (2005). *Política exterior de China. La diplomacia de una potencia emergente*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Shambaugh, D. (2005). *China's New Diplomacy in Asia*, *Foreign Service Journal*. Disponible en web: <http://www.afsa.org/fsj/may05/shambaugh.pdf> [Data de consulta: 28 de juny del 2010].

Shambaugh, D. (ed.) (2005). *Power Shift. China and Asia's New Dynamics*. Berkeley: University of California Press.

Shibusawa, M.; Ahmad, Z. H.; Bridges, B. (1992). *Pacific Asia in the 1990s*. Londres: Routledge.

Shirk, S. L. (2007). *China: Fragile Superpower: How China's Internal Politics Could Derail its Peaceful Rise*. Nova York: Oxford University Press.

Söderber, M. (2002). *Chinese Japanese Relations in the 21st Century: Complementarity and Conflict*. Londres: Routledge.

Sudo, S. (2002). *The International Relations of Japan and South East Asia: Forging a New Regionalism*. Londres: Routledge.

Suh, J. J.; Katzenstein, P. J.; Carlson, A. (eds.) (2004). *Rethinking Security in East Asia: Identity, Power, and Efficiency*. Stanford: Stanford University Press.

Tae-hyo, K.; Glosserman, B. (2004). *The future of US-Korea, Japan Relations. Balancing values and interests*, Washington: Center for Strategic and International Studies ("Significant Issues Series").

Yahuda, M. B. (1996). *The International Politics of Asia-Pacific, 1945-1995*. Londres: Routledge.

Yahuda, M. B. (2002). *The International Politics of Asia-Pacific, 1945-1995*. Londres: Politics in Asia.

